

Művészettörténet feladatok a vizuális kultúra OKTV-ben

Zombori Béla, ügyvezető elnök, vizuális kultúra OKTV, Kaptár Archívum

Absztrakt

Ebben az évben 27 éves a vizuális kultúra OKTV. Ma is ugyanaz a célja, mint létrehozásakor az akkori Iparművészeti Főiskolán: az alkotás, teremtés és az önkifejezés képességeinek kialakítása és fejlesztése. Fontos cél még, hogy a tanulók a verseny segítségével is elsajátítsák el az általános (emberi) tartalmak felfogásának, megértésének és kifejezésének képességét. Az OKTV művészettörténeti tesztjeivel elsősorban nem a lexikális és történeti jellegű tudást, hanem a tájékozottságot, valamint a személyes választásokon alapuló, az alkotótevékenységet segítő esztétikai elemzésben való jártasságot értékeljük. A cikkben bemutatjuk a tesztfeladatok néhány típusát és ezek sajátos versenyzői megoldásait.

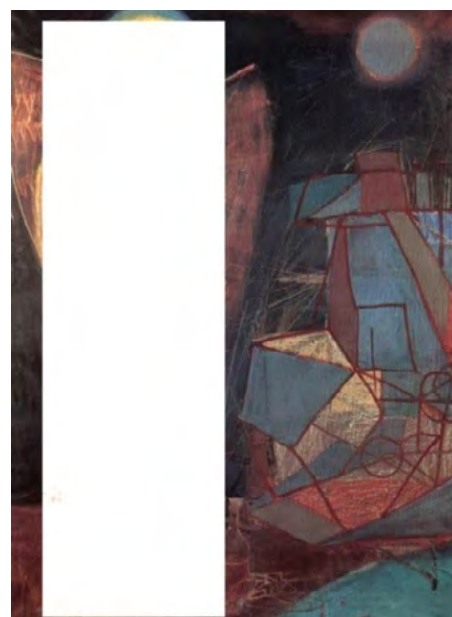
Tények

A vizuális kultúra OKTV több alkotó területből, feladattól áll. Minden évben új és egyedi képzőművészeti, kommunikatív és iparművészeti témát kell kidolgozni és beküldeni. A második feladat mindig modell utáni félalak rajzolás. Ezekon felül a kezdetektől tartalmaz művészettörténeti- műelemző feladatot és kreatív kifeladatot is. A verseny egészét tekintve a beküldött

alkotás 80, a félalak rajz 40, a művészettörténet teszt és a kreatív feladat maximum 20-20 pontot érhet.

Ahogy az általános kiírásban szerepel: „A művészettörténet teszt anyagát a kiírásban szereplő téma képezi”. Ez tavaly Kondor Béla lett volna, de a vírus miatt a III. forduló elmaradt, az idén az évi tematikához, a RIT-MUSOK-hoz kapcsolódva Gyarmathy Tihamér és Türk Péter művészete lesz az anyag. Az utóbbi években mindig magyar művészek szerepelnek, nagyrészt 20. századiak. Célunk ezzel mi lehetne más, mint a kortárs magyar művészet megismertetése, megszerettetése, módszereik felhasználásának elősegítése.

Tudjuk, hogy az iskolai oktatásban nem biztos, hogy jut idő ezekre az alkotókra, de a kiírásban legkésőbb szeptemberben már megkapják az iskolák a művészettörténet tesztben szereplő alkotók neveit. A feladatok a legkönnyebben elérhető szakirodalomra épülnek, nagyrészt az interneten található, hiteles tartalmakon alapul a tesztek anyaga. Tapasztalatunk, hogy a diákok nagy része jól, nem egyszer kiválóan teljesít. Ebben az írásban a feladatok mellett bemutatunk néhány értékes megoldást is.

Feladat az Olvasónak: Kondor Béla jelentős alkotásait látja az alábbi képeken, melyekről egy-egy jellemző, egyedi részlet fehér folttal ki lett takarva. Mit ábrázolnak ezek a részletek? (Egy tesztfeladat azok közül, amelyek 2020-ban a pandémia miatt elmaradtak). Válasz a cikk végén.

A feladatok

A feladatok alap-témája lehet egy korszak (*A magyar művészet első évszázadai, A 20. sz. első felének magyar művészete, Európai Iskola*) egy-egy jelentős alkotó (*Moholy-Nagy László, Vajda Lajos, Borsos Miklós*) vagy két, valamilyen szempontból összehasonlítható alkotó (*Egry József – Barcsay Jenő, Földi Péter – Pauer Gyula*). Az alap-téma szerint alkalmazzuk a feladatok tartalmi és típus változatait. Az öt-hat feladat, különböző pontértékű.

Fontos célunk, hogy az alkotói életutat a műveken át, keletkezésük sorrendjében, technikájuk ismeretével együtt ismerjük meg a versenyzők, és erről adjanak számot. Ez elég bonyolult *feleletalkotó feladat*, amely időszak és technika meghatározását várja el.

Az ilyen feleletalkotó *hosszú válasznál* a pontozó lapban meg kell fogalmazniuk a legfontosabb ismereteket tartalmazó válasz mintát, benne azokkal a kulcsfogalmakkal, amelyek nem hiányozhatnak a válaszból. Mellékelünk egy ilyen meghatározást az adott javítókulcsból. (*Dőlt betűvel a feladatokból idézünk.*)

HARASZTY ISTVÁN

A Kossuth-díjas Harasztý István, a hazai kinetikus művészet külföldön is elismert jelentős képviselője. Mobiljai mellett képeket is készít. Alkotásaiban a tökéletes megformálás, a precíz működés gyakran filozófiai, politikai tartalommal és humorral vegyül. Életútja, művei nagyon sok élménnyel, ismerettel és tanulsággal szolgálnak.

Melyik állítás jellemző rá, melyik nem? Írja a megfelelő betűjelet a táblázatba!

(Elérhető 8x ½ = 4 pont)

- A) A művész mindenki által ismert beceneve: „Kedveske”.
- B) Fiatal korában lakatos volt.
- C) Az Iparművészeti Főiskolán végzett.
- D) Ipariskolai tanár volt.
- E) Egy írásában a következőképpen fogalmazott: „Egy versenyautó... szebb, mint a Szamothrakéi Győzelem”.
- F) Deák Dénest ábrázoló szobra van Székesfehérváron.
- G) 1956-os emlékművet tervezett.
- H) Az Agyógyú működéséptelen

Igaz	Nem igaz

Ha két művész szerepel a feladatlapon, a hasonló szándékú kérdésre *többszörös feleletválasztó* módon lehet válaszolni.

EGRY JÓZSEF és BARCSAY JENŐ

A magyar művészet legjelentősebbjei közé tartoznak. Mindketten tagjai voltak a hazánkban 1945. után létrejött Európai Iskola nevű művészcsoporthoz, ugyanakkor eltérő megközelítésben, stílusban hozták létre életművüket. Életútjuk is különbözik egymástól, bár találhatók mindkettőjükre egyaránt jellemző tények, események.

Jelölje a táblázat utolsó oszlopában a megfelelő betűjel megadásával, hogy az adott sorban található állítás:

- A) Egry Józsefre jellemző
- B) Barcsay Jenőre jellemző
- C) mindkét alkotóra jellemző
- D) egyik alkotóra sem jellemző

(Elérhető 12 x ½ = 6 pont)

1.	A Képzőművészeti Főiskolán tanult.	
2.	Bibliai jelenetek mellett később egyre több tájképet festett.	
3.	1925-ben készítette a Fiúfej c. rézkarcát, amelyen már ösztönösen, szinte kubista eszközökkel bontja síkokra a formát.	
4.	A látványból való kiindulás a legtöbb képére jellemző.	
5.	Rövid ideig a Bauhaus oktatója volt.	
6.	Érdeklődése először a közeli dombok, szántóföldek felé fordult, majd megjelent művein maga a város.	
7.	Művészetének egyik legfőbb vonása volt az ember és a természet örök együvé tartozása.	
8.	Önarcképei lelkiállapotáról árulkodnak.	
9.	Idős korában több mozaikot tervezett.	
10.	Ezeket mondta: „Jó képben konstrukció, érzés, szív, minden együtt van. (De jó képet nagyon nehéz festeni).”	
11.	Művészi hitvallása: "A látottakat ismertté, az ismerteket tudottá, a tudottakat élménnyé, az élményeket magasztossá kell tennünk, hogy művészetet hozhassunk létre."	
12.	A Képzőművészeti Főiskolán tanított. / Művészetpedagógusként is kiemelkedő volt.	

Fontos célunk, hogy az alkotói életutat a műveken át, keletkezésük sorrendjében, technikájukkal együtt ismerjük meg a versenyzők, és erről számoljanak be. Ez elég bonyolult *feleletalkotó feladat*, amely időszak és technika meghatározását várja el.

VAJDA LAJOS

Nagyon rövid alkotói idő jutott számára. Műveit áttekintve mégis sok, egymástól jól elkülöníthető képcsoporttal találkozunk. Ezekben több technikát, képi megoldást alkalmaz, tartalmuk változatos, egyre inkább korának kihívásaira reflektál. Műveinek sorrendje fontos alkotói útjának ismeretéhez.

Jelezzé az alábbi képek keletkezésének sorrendjét számokkal 1-től 6-ig a kis négyzetekbe, és írja alájuk, hogy milyen technikával készültek!

(Elérhető 12 x 1/2 = 6 pont)

	☐
	☐
	☐
	☐
	☐
	☐

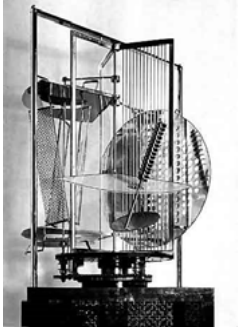
KINETIKUS MŰVÉSZET

Az alkotó nem önmagában áll a világon. Témái, tartalmi, formai eszközrendszere érintkezik a kortársak megoldásaival. Ezek átlátása fontos megismeréséhez és megértéséhez. A következő társító jellegű feladat ennek ismeretét kutatja:

HARASZTY mellett a 20. században több jelentős alkotó foglalkozott kinetikus művészettel, többek között M. Duchamp, Moholy Nagy László, N. Pevsner, N. Schöffer, Naum Gabo, A. Calder, J. Tinguely. Közülük négynek látja műalkotását.

Írja a művek alá alkotójuk nevét!

(Elérhető 4 x 1/2 = 2 pont)

MŰVÉSZETI TECHNIKÁK

A leggyakoribb művészeti technikák ismerete is megmutathatja a versenyzők felkészülését. Ezek konkrét meghatározása is szerepelhet a tesztekben, pl.:

A következő két kifejezés gyakran előfordul a XX. sz. képzőművészetének szóhasználatában.

Írja le röviden ennek a két szónak a meghatározását:

Montázs:

Kollázs:

(Elérhető: 4 pont)

Az ilyen feleletalkotó hosszú válasznál a pontozó lapban meg kell fogalmaznunk a legfontosabb ismereteket tartalmazó válasz mintát, benne azokkal a kulcsfogalmakkal, amelyek nem hiányozhatnak a válaszból.

Mellékelünk egy ilyen meghatározást az adott javítókulcsból:

MONTÁZS: Olyan kompozíciós eljárás, amely a műalkotásban különböző helyről származó képeket, képrészleteket helyez egymás mellé, s ezzel új összefüggéseket teremt. Használata a film hatására terjedt el a képzőművészetben.

KOLLÁZS: Képzőművészeti technika, amely különböző (valódi) anyagokat, esetleg tárgyakat épít be a képbe. A kubisták kezdték alkalmazni, s azóta sok művész él vele.

KÉPI MEMÓRIA 1.

A kérdések jelentős része magukról a művekről szól, ezért erre a II. fordulónál, melyre hetekkel a művészettörténet teszt megírása előtt kerül sor, külön felhívjuk a versenyzők figyelmét és javasoljuk, hogy alaposan figyeljék meg a legfontosabb műveket. Így lehetséges, hogy jól „működött” az alábbi kiegészítést tartalmazó, képi memóriát értékelő feladat:

A magyar klasszicista szobrászat legjelentősebb alkotása FERENCZY ISTVÁN: Pásztorlányka (A Szép Mesterségek kezdete) című, a Magyar Nemzeti Galériában található műve.

Készítsen a keretbe vázlatrajzot a szobor főnézetéről!
(Elérhető 4 pont)

1 pont

4 pont

Szempontok voltak a feladat értékeléshez: A tartalmi elem (a lány a földre rajzol): **2 pont**. A lány arányos rajza, a fél térdre ereszkedő test, a másik térdre könyöklő kar, a mell, a hát íve, a mell alatti ruha megoldása: **4 x 1/2 pontok**.

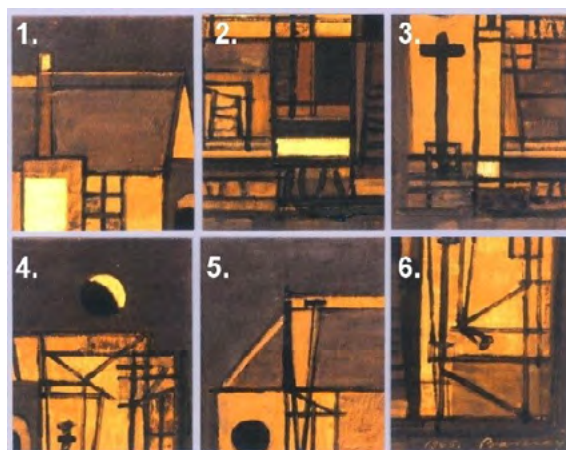
KÉPI MEMÓRIA 2.

A következő, darabjaiból sorba rendezendő Barcsay kép is igénybe vette a diákok képi emlékezetét:

BARCSAY JENŐ képein a formák, vonalak rendszert alkotnak, amelyek leolvashatók róluk. A „Sárga templom” című képét részekre vágtuk és a részeket véletlenszerűen (egyes állásban) elhelyeztük, majd megszámoztuk.

A táblázatba írja be a képrészek helyes elrendezését a sorszámuk segítségével!

(Elérhető 2 pont)

5	1	4
3	2	6

KÉPI MEMÓRIA 3.

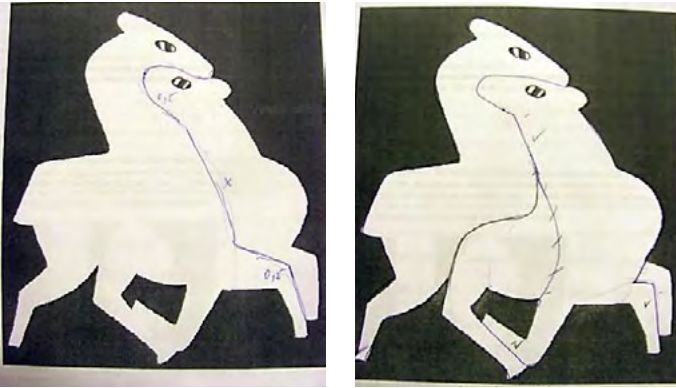
Valóban elég nehéz volt a következő, 2015. évi rajzos kiegészítő Vasarely feladat, de így is született néhány jó megoldás:

VICTOR VASARELY egyik leghíresebb képe a Zebrák, amelyből több változatot is alkotott. Ezen, a körvonalával felidézett képen két zebra található.

Válassza el őket, és rajzolja meg mindkét állat körvonalát! (A csíkokat nem kell megrajzolni.)

(Elérhető: 4 pont)

A javítókulcs segített korrekt módon értékelni a válaszrajzokat: A külső körvonal adott, ennek a körbe rajzolásra nem jár pont. A belső, elválasztó vonalak a megrajzolandók (keretes kép). Fej, nyak, hát, far, első láb, hátsó láb 1/2-1/2 pont, szügy 1 pont, tehát megközelítőleg jó irányokban megrajzolva összesen 4 pont.

Néhány gyengébb és egy jó megoldás (az átlag 2,5 volt).

ESSZÉÍRÁS

A feladatokat megkoronázza az utolsó, kisesszé típusú feladat, amely műelemzést, esetleg több mű összehasonlítását várja el. Mindig van több olyan versenyzői megoldás, amely különösen értékes. Ezekben megtalálható a tartalmi és formai ismeretek kreatív alkalmazása, összefüggések felmutatása, nem egyszer önálló vélemény egyedi megfogalmazása.

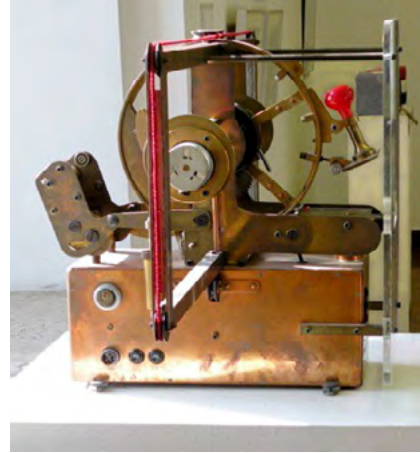
A feladatokhoz természetesen olyan javítókulcs készül, melyben előre felvázoljuk azokat a gondolatokat, melyeket az esszének feltétlenül tartalmaznia kell.

Három kisesszét mutatunk be, mely közül az első egy ironikus művet, a második egy összehasonlítást, a harmadik pedig a 20. sz. egyik különösen jelentős alkotását elemzi, értékeli.

1)

A bal oldalon HARASZTY 1987-es mobilja látható, melynek címe „Stemplire várva”, a jobb oldalon pedig ezzel a mobillal a Múcsarnok kiállításán lepecsételt nyomat.

Röviden jellemezze a pecsételt lapot, mutassa be a humoros, ironikus jegyeit!

„A Stemplire várva c. műalkotás a bürokratikus rendszer ügyintézésének lassúságát, nagyon fontosnak tűnő, de felesleges lépéseit figurázza ki. A pecsételő gép hosszú procedúra után adja csak ki azt a papírt, ami azt igazolja, hogy a néző várt a semmire: „Igazolom, hogy várt, Ki lehet dobni” Humoros, hogy a lepecsétel nyomat szövege túl hivatalos (több nyelven le van írva a szöveg, több helyen alá kell írni) pedig nem ér semmit. Az „ITT ŐN ÍRJA ALÁ - ITT PEDIG ŐN” szócikk is ironikus, a rendszerbeli iratok felesleges kéréseit parodizálja, azt, hogy mennyi procedúrán kell átmenni, hogy egy pecsétet megkapjunk. A kedves nyuszik oda nem illősege is humoros, ironikus.” (Tarcsi Dóra, Bornemisza Péter Gimnázium, Budapest)

2)

BARCSAY műveivel nem egyszer bejárta az utat konkrétól az elvontig.

Fogalmazza meg röviden hogyan történt ez a térábrázolás tekintetében a következő két, festőállványt ábrázoló képén!

„Barcsay Jenő egy egyértelműbb, pontosan kidolgozott képpel indult, ami térben tökéletesen kivehető. Tónusai, árnyékai élőbbek, színátmenetesebbek. Térben való elhelyezés megfontolt, realisztikus, egy sokkal komolyabb „portréja” a festőnek.

A második képet későbbi években festette, ami már a konstruktivista stílust követi absztrakt formáival. Formái sokkal egyszerűbbek, mégis tökéletesen kivehető a tárgy, amit ábrázol. Színei telítettebbek, egyértelműbbek, az árnyékok is egyfajta formaként jelennek meg. Már a szemszög is, amiből festette, egy síkba helyezett tárgy érzetét kelti.

Barcsay festőállvány-sorozata egyfajta önarcképként is vehető, ami a művész gondolkodásának változását is reprezentálja.”

(Osgyán Anna, Révai Miklós Gimnázium, Győr)

3)

A „Felmutató ikonos önarckép” című alkotás VAJDA LAJOS fő műve. (1936. Pasztell, papír, 90x60 cm Magántulajdon).

Elemesse ezt a művet tartalmi és formai szempontból!

„Bár a kép címét nem ő adta, mégis találó, hiszen egy ikonon nem szokványos a bal oldali kéz ábrázolása (legalábbis nem ekkorában). Az ikonokra jellemző sárga (arany) alapon megjelenik a már oly sokszor papírra vetett önarckép rajza. Most azonban a narancssárga előréteg, amely szinte jelzi az ikon helyét, a krisztusi arc hiányát, árnyékot vet Vajda önarcképére, ezzel három részre osztva a fejet/fejeket. Ez szimbolizálhatja a Szentháromságot, valamint azt, hogy istenképek

vagyunk, hiszen az Ő képmására teremtettünk. A művész isteni mivoltát fejtegeti ezzel a képpel, mert képeivel képes újat teremteni erre a világra. A jobb oldalt a vállára vetett kendővel tiszteleg zsidó származása előtt, hiszen, ha a feltevések igazak, az egyfajta „imakendő”, amit a zsidó nép használt. Érdekes még a baloldalt benyúló hatalmas kéz, ami arányai miatt arra is következtethet minket, hogy az nem hozzá tartozik, valaki más keze. Ebben a megvilágításban bár fenyegető hatást is kelt, inkább figyelmeztető, felfelé mutatót. A megszokott sötét és barna szemek helyett most világító kék szemekkel pillant ránk, amely mintha az ég kékjét jelentené meg nekünk. A végtelenséget.

Technikáját illetően itt visszatérnek a régi, vonalkázós, pettyezgetős motívumok. A vállkendőn izomzatszerű, rostokra emlékeztető vonalazás. Nincsenek egybeolvadó felületek, mindenhol mintázat van. Nem használ harsány színeket, mint például a fauve-ok, inkább megnyugtató, meleg árnyalatokat. Pasztellel készíti, nagy méretben. Arcán szigorú pillantás, egy megviselt ember ábrázata. Élete egyik fő műve, amelyet pár évvel Párizsból visszatérte után készített.”

(Tolnay Lili, Fráter György Katolikus Gimnázium, Miskolc)

Ebben az évben, 2022-ben idáig a legtöbb, 384 diák indult a vizuális kultúra Országos Középiskolai Tanulmányi Versenyen. Reméljük, hogy a művészettörténet feladatok is tanulságosak lesznek a versenyzőknek.

Az olvasói feladat megoldása:

Többféle válasz lehetséges, ugyanis Kondor művein szereplő alakok, formák sokféle jelentéssel bírnak.

1. A tiszt egy *műtűcsköt* / *helikoptert* tart a kezében.
2. Csokonai ölében *angyalt* / *múzsát* tart.
3. Ember-angyal-pár / emberpár / Ádám, Éva / szerelmespár